

CEGESOMA NEWSLETTER

NR 28 - MAART 2017

[nl](#) [fr](#) [en](#)

LEZING – MAGISTRATUUR, VERZET EN GEWELD IN BRUSSEL 1940-1944

Op vrijdag 24 maart geven we het woord aan historica Jan Julia Zurné (CegeSoma/Rijksarchief). Ze zal spreken over de houding van Belgische magistraten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hoe reageren zij als de bezetter hun medewerking eist aan de bestrijding van het verzet? En welke gevolgen heeft dit voor de magistraten zelf en voor de verzetsgroepen? Info en inschrijvingen :

isabelle.delvaux@cegesoma.be (<mailto:isabelle.delvaux@cegesoma.be>) [\[MEER INFO\]](#) (http://www.cegesoma.be/cms/conferences_nl.php?article=3407)

VERSCIJNT BINNENKORT - EEN DUIDELIJKE EN TOEGANKELIJKE GIDS OVER DE BRONNEN OVER DE REPRESSIE (1944-1960)

Het is voor een leek niet gemakkelijk om de weg te vinden in de archieven die informatie geven over de repressie en de nasleep ervan. Op 18 mei 2017 wordt een gids aan de pers voorgesteld die de lezer een overzicht biedt van de archieven die toelaten het individueel parcours te reconstrueren van wie met de repressie te maken kreeg. De gids, een initiatief van de Universiteit Gent, de ULB, het Rijksarchief en het CEGESOMA vertelt in mensentaal hoe de verschillende bronnen kunnen worden gebruikt. [\[MEER INFO\]](#)

(http://www.cegesoma.be/cms/autres_publi_nl.php?article=3420&pagnbr=29&pagofs=0)

AANWINST – ARCHIEVEN VAN DE VERZETSORGANISATIE “DE WITTE BRIGADE”

Het CegeSoma bewaart sinds kort de archieven van de Witte Brigade, de enige gewapende verzetsbeweging van een nationale dimensie, gesticht in Vlaanderen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit reeds geïnventariseerde fonds met een lengte van een twaalfstal strekkende breed biedt een rijke getuigenis van het verzet in bezet België en diens plaats in de naoorlogse samenleving. [\[MEER INFO\]](#)

(http://www.cegesoma.be/cms/index_nl.php?article=3417&pag0nbr=30&pagofs=0)

NIEUW ONDERZOEK - BEVRIJDINGSMOORDEN EN DE BELGISCHE JUSTITIE: DE BRUSSELSE CASUS (1944-1945)

Begin 2017 is historica Jan Julia Zurné bij het CegeSoma begonnen aan een onderzoek naar de reactie van de Belgische justitie op door verzetsgroepen gepleegd geweld tegen (vermeende) collaborateurs tijdens en na de bevrijding. Via dit onderzoek wil ze meer licht werpen op de vraag hoe de rechterlijke macht probeerde de openbare orde te handhaven (of te herstellen) op een moment waarop verzetsgroepen over meer legitimiteit leken te beschikken dan de politie en justitie. [\[MEER INFO\]](#)

(http://www.cegesoma.be/cms/rech_encours_nl.php?article=3381&pagnbr=5&pagofs=0)

LEZING – Magistratuur, verzet en geweld in Brussel 1940-1944

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zit de Belgische magistratuur gevangen tussen twee vuren: aan de ene kant staat **de bezettingsmacht** die uit alle macht het verzet bestrijdt, aan de andere kant staan **de verzetsgroepen** die geweld gebruiken tegen Duitsers en collaborateurs. Het Openbaar Ministerie ziet zich geconfronteerd met een dilemma: verzetsmensen uitleveren aan de bezettingsmacht, of de opsporing en vervolging van daders van aanslagen op collaborateurs opschorten en daarmee de daders van strafbare feiten laten lopen.

Waarvoor kiezen de magistraten, en waarom? Verandert hun houding tijdens de bezetting? En hoe reageert de bezettingsmacht?

Deze en andere vragen zijn het onderwerp van onze volgende lezing, die plaatsvindt **op vrijdag 24 maart 2017** om 14.30 uur in het CegeSoma.

We geven het woord aan onze collega [Jan Julia Zurné](#) (CegeSoma/Rijksarchief), die een proefschrift schreef over dit thema. Ze zal spreken over de houding van magistraten en politiemensen en ingaan op de vraag hoe deze reageren als de bezettingsmacht hun medewerking aan de onderdrukking van het verzet eist. Daarnaast zal ze bespreken wat hiervan de gevolgen waren voor de magistraten én voor het verzet. De lezing wordt ingeleid en gemodereerd door Nico Wouters (CegeSoma/Rijksarchief), specialist op het gebied van de Tweede Wereldoorlog en lokaal bestuur.

Wilt u meer weten over de conclusies van dit proefschrift? Klik [hier](#).

Praktische informatie:

De lezing is in het **Nederlands**.

- Waar: Conferentiezaal van het CEGESOMA, Luchtvaartsquare 29, 1070 Brussel.
- Wanneer: **vrijdag 24 maart, 14.30** uur.
- Inschrijving gewenst ([Isabelle Delvaux](#) - 02/556 92 57).

*Moord op A.J. Wekselman in zijn woning. Brussel, 29 juli 1943.
(Collectie CegeSoma)*

8 / 3 / 2017

◀ [Terug](#) ▶

AANWINST – Archieven van de Witte Brigade

Een essentieel fonds voor de geschiedenis van het verzet in Vlaanderen

De *Witte Brigade (Fidelio)* is de enige gewapende verzetsbeweging van een nationale dimensie gesticht in Vlaanderen. Haar archief, dat sinds kort aan onze instelling werd nagelaten, is des te waardevoller omdat het niet alleen op de naoorlogse periode betrekking heeft, maar ook op de bezettingstijd. Bovendien werd dit archief al in detail geïnventariseerd wat de toegang vergemakkelijkt.

Bijeenkomst van de sectie Borgerhout van de Witte Brigade, zonder twiifel kort na de Bevrijding.

Van een Antwerpse liberale kern naar een apolitieke nationale organisatie

De *Witte Brigade* ontstaat op 23 juli 1940 tijdens een vergadering van de Jonge Geuzenwacht, waar enkele vrienden zich verzamelen rond hun voorzitter, de leraar en reserveofficier Marcel Louette (1907-1978). De rekrutering gebeurt eerst onder de kennissen van de oprichter zelf maar verspreidt zich snel in de bestuurlijke middelen van de stad, de haven en de politie. In 1940 is de beweging beperkt tot Antwerpen en omgeving. Vanaf 1941 wint de beweging de rest van Vlaanderen voor zich, in het bijzonder de provincies Antwerpen, Brabant en Oost-Vlaanderen. Ze zal ook beschikken over groeperingen in Brussel en Wallonië.

Een pluriform verzet, een late maar hevige repressive

De organisatie voert voornamelijk niet-gewelddadige acties uit, zoals het drukken en verdelen van clandestiene pers, het vergaren en verspreiden van informatie, het opzetten van ontsnappingslijnen voor geallieerde piloten en de hulp aan Joden en voortvluchtigen van de verplichte tewerkstelling. Haar gewapende activiteiten beperken zich tot kleine sabotageacties en enkele aanslagen op collaborateurs. De repressie leidt vooral vanaf november 1943 tot de arrestatie van 700 leden, waaronder Marcel Louette in mei 1944. Dit verhindert dat de beweging een grote rol kan spelen tijdens de Bevrijding.

Erkenningsprocedures, patriottische en sociale actie

Onmiddellijk na de oorlog wil de organisatie haar leden als gewapende verzetsstrijders laten erkennen. Deze titel wordt uiteindelijk aan 3.305 van hen toegekend. Via de erkenningsprocedure van de *Witte Brigade* worden ook zo'n 900 leden van het Kempisch Legioen erkend. Deze organisatie was voornamelijk actief in de Kempen en Limburg en ziet zich pas in 1961 aanvaard als een nationale en dus autonome groepering. In april 1946 wordt de vzw *Witte Brigade (Fidelio)* gecreëerd, om de patriottische geest van de beweging levend te houden en om de morele en materiële belangen van haar leden te verdedigen. In juni 1953 wordt uiteindelijk de bvba Marcel Louette opgericht om een vakantiehuis voor de leden van de beweging en hun kinderen te beheren.

Het archief

De inventaris, gerealiseerd in 2001 door onze oud-collega Jan Laplasse, laat niet enkel toe om de precieze inhoud van het fonds te leren kennen, maar ook om er zonder problemen toegang toe te krijgen. Toch zijn er twee belangrijke opmerkingen. Vooreerst zijn er twee dozen met foto's en diapositieven die niet zijn beschreven in de inventaris. Bovendien worden de persoonlijke dossiers van de leden van de *Witte Brigade (Fidelio)* voorlopig nog bewaard in de hoofdzetel van de vzw Witte Brigade (Fidelio) in Antwerpen. Het fonds met een lengte van zo'n twaalf strekkende meter is onderverdeeld in vier sub-fondsen (nummers AA 2495 tot AA 2498). Voor wat betreft de studie van het verzet in bezet België, zijn vooral de documenten die uit de oorlogsperiode (AA 2495/656-846) en de persoonlijke documenten van de leden van het *Kempisch Legioen* (AA 2495/4745-5627) waardevol. De duizenden andere dossiers bieden een rijk beeld van de plaats van het verzet in de samenleving van na september 1944.

Fabrice Maerten

1. Jan Laplasse, *Inventarissen van de archieven van de gewapende verzetsgroep Witte Brigade (Fidelio), de vzw Witte Brigade (Fidelio), de pvba home Marcel Louette en het persoonlijk archief Marcel Louette*, Antwerpen, 2001 (CEGES BA L 4.7.FID/1).

Bijeenkomst van een vereniging van oud-verzetsstrijders in de onmiddellijke na-oorlogse periode. De spreker is waarschijnlijk Hubert Halin; links van hem een andere belangrijke figuur in de naoorlogse patriottische kringen, Luc Somerhausen.

IUAP-project 'Bevrijdingsmoorden en de Belgische justitie: de Brusselse casus'

Veelvormig geweld tegen collaborateurs

In heel Europa rekenen regeringen en burgers na de bevrijding in 1944-1945 af met collaborateurs. Dat gebeurt via institutionele juridische weg door rechtbanken, maar eveneens op meer spontane en gewelddadige wijze door leden van verzetsgroepen en burgers. Ook in België worden echte en vermeende collaborateurs opgepakt, gemolesteerd en in enkele gevallen vermoord. Daarnaast is er sprake van meer symbolisch getint geweld: huisraad wordt vernield en woningen worden beklad. Het straatgeweld is een reactie op jarenlange bezetting, maar wordt tegenwoordig en op het moment zelf soms als onrechtvaardig (en buitengerechtelijk) beschouwd.

Een beter begrip van het naoorlogse justitiële apparaat

In het IUAP-project 'Bevrijdingsmoorden en de Belgische justitie: de Brusselse casus' staat de reactie van de Belgische justitie op rondom de bevrijding door verzetsgroepen gepleegd geweld tegen (vermeende) collaborateurs in de hoofdstad centraal. Is er, na de voor justitie zeer complexe en problematische bezettingstijd, ook na de bevrijding sprake van een ordehandhavingscrisis? Hoe probeert justitie haar tijdens de bezetting aangetaste imago te herstellen op een moment waarop verzetsgroepen over meer legitimiteit lijken te beschikken dan de politie en de rechterlijke macht? Welke rol speelt de reactie op het geweld in het herstel van het justitieel apparaat? Hoe maakt de bevolking, binnen de context van het geweld tegen collaborateurs, al dan niet gebruik van justitie en wat zegt dit over de maatschappelijke positie van het gerechtelijk apparaat tijdens de *sortie de guerre*?

Door middel van een lokale case study naar het arrondissement Brussel streeft dit onderzoek ernaar meer inzicht te verwerven in de werking van justitie tijdens de onstuimige naoorlogse periode.

Projectverantwoordelijke: [Dirk Luyten](#)

Projectmedewerkster: [Jan Julia Zurné](#)

Looptijd: Januari-December 2017

8 / 2 / 2017

Bevrijding van Brussel door de geallieerden,
9/1944 – Beeld CegeSoma nr. 29077

◀ [Terug](#) ▶